

Bij het verschijnen van de bundel ‘Negentig Gezangen’

dr. Jan Smelik

Op zaterdag 15 november 2003 werd in het kerkgebouw ‘De Schaapskooi’ te Amersfoort de bundel *Negentig Gezangen* gepresenteerd. Dit liedboek bevat liederen die door de Generale Synode van Zuidhorn is vrijgegeven en zal naar verwachting in veel kerken gebruikt gaan worden. In dit artikel wil ik enkele achtergronden van de bundel behandelen. Daarnaast zal ingegaan worden op praktische aspecten, met name voor organisten.

Sinds de Generale Synode van Leusden (1999) zoeken de kerken naar liederen die de verscheidenheid in niveau, achtergrond en cultuur binnen de gemeente weerspiegelen. In het verlengde hiervan wordt gezocht naar geschikte liederen en liedgenres die tot op heden nog niet voor liturgisch gebruik zijn vrijgegeven.

Het meest in het oogspringend in de bundel is een groep liederen uit de evangelicale cultuur. Hierbij gaat het dus om liederen die voortkomen uit de twintigste-eeuwse op Angelsaksische leest geschoeide geloofsbeweging die zich - behalve bepaalde theologische accenten - ook kenmerkt door het actief inschakelen van uitingsvormen uit de entertainmentwereld (lichte muziek, theater etc.).

In de wandelgangen en op vergaderingen maakt deze groep liederen meer tongen los dan je op basis van hun aantal binnen de bundel zou verwachten. Soms merk je zelfs dat men de héle bundel sterk associeert en identificeert met deze opwekkingsliederen. Dat is niet terecht. Het gaat om een beperkte groep liederen. Verreweg de meeste gezangen uit de bundel behoren niet tot het evangelicale repertoire.

In de *Acta* van de GS Zuidhorn worden²⁴ liederen uit de *Negentig Gezangen* op instigatie van deputaten Kerkmuziek aangemerkt als komend uit de ‘evangelische traditie’. Nu is erg onduidelijk wat daarmee bedoeld wordt. De vraag welke liederen je tot die ‘traditie’ rekent, lijkt vooral ingegeven te zijn door de bundels waaruit ze geselecteerd zijn: de *E&R-bundel* en de *Evangelische Liedbundel*. Waren liederen als ‘Op bergen en in dalen’ en ‘Vaste rots van mijn behoud’ niet uit de *Evangelische Liedbundel* overgenomen, maar uit de *Hervormde Bundel 1938*, dan werden ze niet tot de ‘evangelische traditie’ gerekend. De liederen horen in ieder geval niet tot het evangelicale liedrepertoire.

Dat geldt m.i. ook voor de liederen ‘Stilte over alle landen’ (nr. 12), ‘Al zou de vijgeboom niet bloeien’ (nr. 18), ‘Daar juicht een toon’ (nr. 52), ‘U zij de glorie’ (nr. 56), ‘Dank u voor deze nieuwe morgen’ (nr. 69), ‘Komt laat ons vrolijk zingen’ (nr. 75) en ‘k Heb geloofd en daarom zing ik’ (nr. 83). Het lied ‘Groot is uw trouw, o Heer’ (nr. 81) is ook geen evangelicaal lied, maar is zowel tekstueel als muzikaal een karakteristiek voorbeeld van het genre ‘gospel hymn’ dat rond 1900 populair was. Enfin, als het gaat om evangelicale liederen, dan staan daarvan 14 in de *Negentig Gezangen*.

De meeste gezangen behoren daar niet toe en zijn in meer of mindere mate een welkome aanvulling op het reeds vrijgegeven liedrepertoire. Zo bevat de bundel *Negentig Gezangen* een flink aantal kinderliederen uit de bundels *Alles wordt nieuw* van Hanna Lam en Wim ter Burg. Ook onder de andere liederen bevinden zich vele die me een aanwinst lijken. Zo kijk ik er persoonlijk naar uit om het lied ‘Glorie aan God in hoogste hemel’ van Ria Borkent/Willem Vogel op kerstmorgen te zingen. De bundel markeert ook een recente historische

ontwikkeling, namelijk dat werk aan dichters en componisten uit de gereformeerde kerken ruim baan gegeven wordt.

In dit artikel zal ik een aantal kritische kanttekeningen plaatsen bij de bundel en de wijze waarop de diverse liederen daaruit geselecteerd zijn. Daarvoor heb ik nu eenmaal wel een aantal woorden nodig. Daardoor kan de indruk ontstaan dat in de bundel naar mijn mening te weinig goede en bruikbare liederen staan. Om dat te voorkomen wil ik hier met alle nadruk stellen dat de vele goede liederen uit de *Negentig Gezangen* volop opwegen tegen het kleine aantal dat m.i. niet geselecteerd had moeten worden. Ik hoop dus van harte dat u in uw gemeente enthousiast aan de slag gaat met de goede liederen uit de bundel. Zorg ervoor dat het spreken over deze bundel niet blijft steken in discussies over die paar opwekkingsliedjes.

■ Status

Met de komst van de bundel wordt in de gereformeerde kerken uit drie liedbundels gezongen: het *Gereformeerd Kerkboek* (1986), het *Liedboek voor de Kerken* (1973) en de *Negentig Gezangen* (2003). Dit is echter een tijdelijke situatie. Vanaf de Generale Synode van Leusden (1999) wordt heen gewerkt naar één liedbundel voor de vrijgemaakt-gereformeerde kerken die – volgens de planning in 2011 – gereed moet komen. Als voorstadium van die bundel wordt er momenteel gewerkt aan een lijst met liederen die voor liturgisch gebruik zijn vrijgegeven. Een aantal liederen van deze lijst zal in de bundel opgenomen worden. Na het verschijnen van de bundel blijft de lijst bestaan en zal deze steeds aangevuld worden. In deze lijst zullen de kerken dan liederen aantreffen die men wel in de eredienst kan zingen, maar die niet in de bundel staan. Bundel en lijst worden zo samengesteld dat daaruit een ruime keus gemaakt kan worden in alle plaatselijke kerken en voor bijzondere diensten (bijv. ‘aangepaste diensten’, ‘welkomstdiensten’).

Dat laatste maakt duidelijk dat er dus ook liederen in de lijst opgenomen worden waarvan eigenlijk wel duidelijk is dat ze niet in ‘normale’ kerkdiensten passen. Zo lezen we in de *Acta* over de motivering om het lied ‘Stilte over al de landen’ goed te keuren: “Het is een sfeerlied, geen kerklied. Gehandicapten zingen het graag” (*Acta GS Zuidhorn*, hoofdstuk 4, art. 87). Daaruit blijkt dus dat de bundel *Negentig Gezangen* ook liederen bevat die geen ‘kerkliederen’ zijn, en dat niet alle liederen die vrijgegeven zijn, *dus* per definitie ook in reguliere diensten passen.

Vervolgens is belangrijk om te weten dat het goedkeuringsproces van liederen sinds de Generale Synode van Leusden twee etappes kent. Deputaten Kerkmuziek stellen liederen aan een synode voor om vrij te geven voor liturgisch gebruik. De synode beoordeelt de liederen (zonder in te grijpen op tekst of melodie) en geeft de liederen al dan niet ‘in eerste lezing’ vrij. Wanneer kerken dat nodig vinden, kunnen zij bezwaren tegen de vrijgegeven liederen indienen bij de eerstvolgende synode. Deze bezwaren zullen door de synode, indien nodig met advies van deputaten, worden beoordeeld. De synode kan de liederen dan óf afvoeren van de lijst óf ‘in tweede lezing’ vrijgeven waardoor ze dus definitief vrijgegeven blijven voor gebruik in de eredienst. Zo zijn door de Generale Synode van Zuidhorn vier liederen uit het *Liedboek* die door haar voorganger waren vrijgegeven in eerste lezing, alsnog van de lijst afgevoerd (LvK gez. 113, 147, 264 en 301).

Welnu, in de *Negentig Gezangen* treffen we de liederen aan die door de Generale Synode van Zuidhorn (2002) in *eerste lezing* zijn vrijgegeven. Dat betekent dus dat er gezangen in staan die door een volgende synode, die van Amersfoort in 2005, alsnog afgekeurd kunnen worden. De bundel heeft een tijdelijk karakter.

■ Eigen bundel

De bundel *Negentig Gezangen* is dus in zekere zin één van de voorlopers van een nieuwe gezangenbundel die de kerken over zo’n acht jaar zouden moeten ontvangen. Volgens het

tijdpad dat de laatste twee synoden gebruiken (zie o.a. *Acta* GS Zuidhorn, art. 89), sturen we dus aan op een eigen vrijgemaakte bundel. Deze koers – en binnen dat kader dus ook het verschijnen van de bundel *Negentig Gezangen* als voorbode van de officiële en exclusief vrijgemaakte gezangbundel, – tempert mijn vreugde over de komst van nieuwe gezangen toch enigszins.

Gezien ons hymnodisch verleden, c.q. de treurige ontstaansgeschiedenis van de psalmberijming en de gezangenbundel uit het *Gereformeerd Kerkboek*, had ik gehoopt dat de kerken zich sterker bewust zouden zijn van hun eigen beperkingen en zwakheden als het gaat om het samenstellen en uitgeven van een kwalitatief goede gezangenbundel. Maar tot op heden ziet het ernaar uit dat velen een isolationistische koers van het “zelf en alleen doen” willen volgen.

Markant symptoom voor deze binnenkerkelijke koers lijkt me dat er zowel officieel als officieus een aparte categorie gezangen bestaat met de titel ‘Luek’: ‘liederen uit eigen kring’. Dat je als verband van kerken graag ruimte geeft aan goede liederen van eigen kerkleden is begrijpelijk en prachtig. Maar om hun werk een ‘status aparte’ te geven en als een afzonderlijke categorie, los van andere liederen te beschouwen, gaat me veel te ver. Het gaat immers om een irrelevant onderscheid. Een lied wordt er niet beter of slechter van als het door iemand uit ‘eigen kring’ gemaakt is of door een ‘buitenstaander’. Sterker, liever twee goede (dus ook bijbels-verantwoorde) liederen van rooms-katholiek dan één slecht lied ‘uit eigen kring’. En andersom.

Bovendien lijkt me de categorie-indeling die sinds de Generale Synode van Leusden gehanteerd wordt, nadelig voor de kwaliteit van lijst en bundel. Want het deputaatschap heeft uitdrukkelijk de opdracht om bij het selecteren te zorgen voor een *evenredige verhouding* tussen liederen uit het *Liedboek*, liederen uit eigen kring en liederen uit andere bronnen (*Acta* GS Zuidhorn, art. 89, besluit 4).

Op deze wijze krijgt het getalsmatige aspect (hoeveel liederen komen wáár vandaan) beschamend hoge aandacht. Tevens zal het er zelfs toe leiden dat bepaalde goede liederen niet geselecteerd kunnen worden, omdat anders die opgelegde ‘evenredige verhouding’ in het gedrang komt.

Het getuigt trouwens ook nog eens inconsequent synodebeleid. Want enerzijds spreekt de synode terecht uit dat de herkomst van liederen en de achtergronden van de dichters geen rol mogen spelen bij het selecteren (*Acta* GS Zuidhorn, art. 82). Maar anderzijds hanteert zij nota bene zelf categorieën die gebaseerd zijn op herkomst en achtergrond van dichters/componisten! Ook geeft de synode selectieopdrachten waarbij - in ieder geval - de herkomst wel een rol moet spelen.

Laten we onszelf verlossen van die onnozele ‘luek’ en ‘luab’- indeling en ons hymnodisch volwassen gedragen.

■ Alternatief

Het blijft me een lief ding waard wanneer de Gereformeerde Kerken *vrijgemaakt* in breder verband tot een nieuwe liedbundel komen. Daarbij besef ik dat je voor die samenwerking ook afhankelijk bent van de bereidheid van anderen. En daar doemen meer dan eens problemen op.

Zo zou het mooi geweest zijn wanneer de vrijgemaakt-gereformeerde kerken hadden kunnen participeren in het werk van de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied (ISK) als het gaat om het maken en publiceren van nieuwe kerkliederen. Datzelfde geldt overigens ook voor de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde kerken. De ISK heeft immers vanaf 1981 een aantal bundels onder de titel *Zingend Geloven* uitgegeven.

Maar de ISK-werkgroep die deze bundels samenstelde, selecteerde bewust alleen liederen die aansloot bij de theologie en spiritualiteit van de werkgroepleden. Uit eigen ervaring weet ik

dat andere liederen geweerd zijn uit de bundels *Zingend Geloven*. Een paar liederen van mij die nu in de *Negentig Gezangen* staan, zijn door de ISK-werkgroep afgewezen omdat ze een theologie uit de tijd van vóór het *Liedboek* zouden verkondigen. Dat was/is natuurlijk ook zo. Maar voor de werkgroep stond dat synoniem met ‘achterhaalde theologie’, terwijl ik het meer wenste te interpreteren als ‘orthodox-gereformeerde theologie’. Hoe dan ook, de ondertitel van de bundels *Zingend Geloven* luidde: ‘bijdragen tot de ontwikkeling van het nieuwe kerklied’, maar daarbij moet men zich dus wel bewust zijn van de theologische beperktheid van die bijdragen.

Het is nog steeds te betreuren dat de ISK met dit project slechts een deel van het protestantisme heeft bediend en voor substantiële delen van het hervormde en gereformeerde volksdeel weinig tot niets betekend heeft. (Het succes van de *Evangelische Liedbundel* is daarmee misschien wel voor een deel verklaard.) Men heeft een kans laten liggen om mee te helpen een dam op te werpen tegen de vloedgolf van evangelicaal liedrepertoire dat inhoudelijk, tekstueel en muzikaal een te laag niveau heeft. Theologisch gezien staat dat repertoire doorgaans dichter bij het orthodox-protestantse gedachtegoed dan menig lied uit *Zingend Geloven*.

De Gereformeerde Kerken *vrijgemaakt*, de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de orthodox-gereformeerde modaliteiten binnen de SoW-kerken zouden zoveel mogelijk gezamenlijk moeten optrekken, en het liefst binnen het project ‘Liedboek-2000’. Maar ook voor een samenwerking met andere kerkgenootschappen die behoren tot de gereformeerde gezindte, moet de liefde wel van twee kanten komen.

Het is goed dat de Generale Synode van Zuidhorn nadrukkelijk opdracht aan deputaten Kerkmuziek heeft gegeven om contacten te onderhouden met andere kerkgenootschappen van de ‘kleine oecumene’ en de Gereformeerde Bond (*Acta* GS Zuidhorn, art. 85).

Een eigen vrijgemaakte bundel is wat mij betreft dus een laatste en meest ongewenste optie. En als het dan al moet, laat het dan een aanvulling zijn op het *Liedboek voor de Kerken*. Dat de gezangenbundel uit het *Gereformeerd Kerkboek* dus liederen bevat die niet in het *Liedboek* staan maar die we toch wel graag willen hebben.

■ Evangelicaal repertoire

Terug naar de bundel *Negentig Gezangen*. Zoals ik in het begin al schreef, maakt een klein aantal liederen uit de bundel de tongen in het bijzonder los. Het betreft dan de liederen uit wat dan de ‘evangelische traditie’ genoemd wordt.

Nu zult u mij niet horen beweren dat in zijn algemeenheid onder de liederen die als ‘opwekkingsliederen’ gepresenteerd worden, geen bruikbare gezangen (kunnen) zitten. Evenmin lig ik wakker van die paar opwekkingsliederen uit de *Negentig Gezangen*. En de kerkdiensten waarin een dergelijk lied aangeheven wordt, zal ik vast wel overleven. De meeste van deze liederen zijn trouwens al kapot gezongen of zullen dat binnen de kortste keren zijn. Ik heb al een predikant gesproken die van plan was om een paar zondagen achter elkaar alleen maar deze liederen op te geven zodat de gemeente op de knieën komt smeken om terug te keren naar het kerklied...

Nee, zorgelijker dan de opname van die paar (doorgaans mierzoete) opwekkingsliedjes, vind ik de wijze waarop het selecteren en vrijgeven van dergelijk repertoire heeft plaatsgevonden. Dit repertoire wordt ingevoerd zonder voldoende bezinning op de gevolgen die dat heeft of kan hebben voor het karakter en wezen van de gereformeerde eredienst en kerkmuziek. Er is zelfs geen begin van een poging gedaan om de roep om dit repertoire te peilen en duiden.

Het is wat mij betreft nog steeds een opmerkelijk gegeven dat de Generale Synode van Leusden (1999) overspoeld werd met bezwaren tegen gezangen uit het *Liedboek voor de Ker-*

ken, maar dat de synode op die bezwaren nauwelijks inhoudelijk gereageerd heeft. Pas de synode van Zuidhorn heeft er goed naar gekeken en de bezwaarden op dit punt serieus genomen. Daarentegen werd in Leusden wel veel energie gestoken om te zorgen dat er in de toekomst allerlei soorten liedgenres vrijgegeven zouden worden, omdat men deputaten wantrouwde wat betreft de breedte van hun keuze. Er zou het gevaar zijn van ‘eenzijdige’ keuzen als je deputaten niet zou bijsturen.

Daarom schreef de Leusder synodecommissie over een ‘gedifferentieerde cultuur’ die ook binnen de kerk aanwezig is en waarmee je te rekenen hebt als het gaat om te selecteren liedrepertoire. Je zou niet om ‘volksmuziek’ en de ‘betere producten uit religieuze amusementsmuziek’ heen kunnen. De commissie trad naar mijn smaak ver buiten haar competentie door allerlei vergaande culturele en musicologische uitspraken te doen over complexe vraagstukken. Desondanks vormden haar standpunten wel de basis voor de besluitvorming op de synode over het al dan niet toelaten van liedrepertoire uit de religieuze lichte muziek. En zo kon het gebeuren dat de kerken een lied als ‘Heer, U bent mijn leven’, waarvan de melodie zo weggelopen kan zijn uit een musical van Joop van den Ende, gewoon geaccepteerd wordt als kerklied.

Het selecteren en vrijgeven van opwekkingsliederen wordt enkel onderbouwd met de opmerking dat binnen de kerken ook behoefte is aan dit soort liederen. We zouden nu eenmaal moeten accepteren dat we ook binnen de kerk te maken hebben met de hedendaagse cultuur en de culturele verscheidenheid. Hierbij zijn toch wel een paar kanttekeningen bij te plaatsen.

■ Wens doorslaggevend?

Er zijn inderdaad veel mensen die dit soort muziek op prijs stellen en er voor hun geloof(sleven) veel steun en houvast aan hebben. Maar is dat nu een *doorslaggevend* argument om het dan dus tot bruikbare liturgische muziek te bombarderen? Vergelijk dat nu eens met bijvoorbeeld de bijbelvertalingen die gemeenteleden door de week gebruiken. Er zijn velen die bijzonder gesteld zijn op bijbelvertaling uit *Het Boek* of *Groot Nieuws*. Toch zijn we hier opeens minder scheutig om toe te geven aan wensen en verlangens van een groep gemeenteleden. We zetten zelfs een deputaatschap aan het werk om te onderzoeken of en in hoeverre deze vertalingen naast de NBG-vertaling toe te laten zijn in de kerkdienst (*Acta* GS Zuidhorn, art. 65).

Ander voorbeeld: nogal wat gemeenteleden hebben grote behoefte om in de kerkdienst persoonlijk een getuigenis van hun geloof af te leggen. Is de behoefte hier reden genoeg om er ruimte voor te geven, bijv. door het als een aparte liturgische acte op te nemen?

■ Veelkleurig

Voorts is vreemd dat men sinds een paar jaar met een beroep op culturele verscheidenheid pleit voor evangelicaal liedrepertoire in de dienst. Immers, de muziekcultuur is altijd al veelkleuriger geweest dan wat in het christendom als ‘kerkmuziek’ werd aangeduid en gebruikt. De religieuze muziek die gereformeerden door de week speelden en beluisterden, is altijd veel breder geweest dan wat in de zondagse kerkdienst klonk. Dat veel muziek en liederen desondanks niet in de eredienst klonken, had mede te maken met algemeen gedeelde opvattingen over wat wel en niet passend is wanneer de gemeente voor Gods aangezicht treedt. Er was een duidelijke *stijl* die grenzen stelde aan de bruikbaarheid van religieuze muziekgenres. Die stijl lijkt nu zoek. Postmodern geformuleerd: die stijl is heel divers en veelkleurig geworden. Stijlloosheid bestaat niet meer: je hebt alleen nog maar verschillende stijlen die principieel gelijkwaardig zijn.

Ik wil maar zeggen dat het punt van verschil met vroegere tijden (zeg maar tot 1990) niet is dat de cultuur opeens zo divers geworden is. Het verschil is dat we blijkbaar geen redenen meer hebben/zien om bepaalde geestelijk liedgenres in de kerkdienst te weigeren. We hebben

kennelijk niet scherp voor ogen wat de stijl van een gereformeerde liturgie is, zou kunnen zijn of zelfs zou moeten zijn.

Trouwens, wat nu geselecteerd wordt aan gospelliederen, is alweer ‘uit’ wanneer de synode het in tweede lezing zal hebben goedgekeurd. Je schiet er dus ook heel praktisch gewoon geen steek mee op om dit repertoire te selecteren en vrij te geven.

Verder merk ik op dat je met dit soort liederen slechts een klein deel bedient van de liefhebbers van religieuze lichte muziekgenres. Wanneer je bijvoorbeeld kijkt naar de muziekpraktijk in jeugdkerken en op allerlei festivals, dan zie dat daar andere en stevigere muziekgenres en –stijlen favoriet zijn.

Als de opwekkingsliederen uit de *Negentig Gezangen* blijkbaar passen in de gereformeerde kerkdiensten, waarom zou in principe reli-hardrock dan niet kunnen? De populariteit van jeugdkerken toont wel aan dat ook daar behoefte aan is en je moest toch recht doen aan culturele verscheidenheid in de kerk? Leggen we grenzen en zo ja, waar en waarom? Ik vind dat we dergelijke vraagstukken eens openlijk onder ogen moeten zien en dat we ons er niet met een Jantje-van-leiden van af moeten maken.

■ Geen traditie

De hele discussie over het liturgisch gebruik van evangelicaal liedrepertoire, toont aan hoe jammer het is dat we geen bloeiende kerkmuzikale traditie hebben. Evenmin is in het verleden t.a.v. liturgie en kerkmuziek een goede visie en theorie ontwikkeld die vrij algemeen en vanzelfsprekend gedeeld wordt. Nadenken over liturgie en kerkmuziek werd overgelaten aan particulieren. En degenen die er over nadachten en publiceerden, vonden doorgaans weinig of geen gehoor. Het is nog steeds te betreuren dat Abraham Kuypers pleidooi voor een goede en goeddoordachte liturgie pas in de laatste decennia breder gehoor heeft gevonden in de vrijgemaakt-gereformeerde kerken en op de officiële kerkelijke agenda terecht is gekomen.

Wanneer je een levende praktijk hebt die gebaseerd is op een goede traditie, heb je automatisch veel minder (heftige) discussies over wat wel en wat niet in een kerkdienst past: er zijn dan namelijk veel meer vanzelfsprekendheden over wat wel en niet kan. Als ik het goed zie, hebben ze bijvoorbeeld in de Lutherse kerken, waar men kan bouwen op een goede praktische en theoretische traditie, veel minder debatten over de vraag wat wel en niet kan in de liturgische muziek.

Wij zitten als gereformeerde kerken nu in een situatie dat we twee dingen tegelijk moeten doen, wat eigenlijk onmogelijk is. We moeten *én* beslissingen nemen over praktische problemen t.a.v. liturgie en kerkmuziek, *én* tegelijkertijd een goede theorie/visie opbouwen en verspreiden. Je moet dus bijvoorbeeld concrete beslissingen nemen voor de praktijk, terwijl je dat eigenlijk nauwelijks nog kunt doen op basis van voldoende ontwikkelde communis opinio. Het is dus best een lastig dilemma waarmee met name de leidinggevende organen en personen in onze kerken zitten. Daarvoor kan ik best begrip opbrengen. Maar dat geldt niet voor de gekozen route.

Ik betreur het gemak, de naïefheid en de volstrekte vanzelfsprekendheid waarmee de evangelicale muziek- en liedcultuur als evenwaardige partner van de conventionele (eigentijdse) kerkmuziek beschouwd, binnengehaald en behandeld wordt.

Aan theorievorming doen we niet meer. Nadenken over wat wel en niet passend is in een gereformeerde kerkdienst, ook muzikaal gezien, lijkt een gepasseerd station. En hoewel het nogal eens heftig ontkend wordt dat het zo is, varen we natuurlijk gewoon de koers van ‘voor-elk-wat-wils’. We nemen voor de onderbouwing daarvan onze toevlucht tot louter cultureel-sociologische argumenten, omdat we blijkbaar niet in staat zijn deze zaken ook theologisch, liturgisch en kerkmuzikaal te doordenken.

Nu heeft het beperkte aantal opwekkingsliederen uit de *Negentig Gezangen* maar ten dele invloed op het algehele liturgische en kerkmuzikale leven. Maar toch zou het me allerm minst verbazen wanneer velen zullen merken dat het gebruik van deze liederen in de dienst leidt tot een andere liturgische en spirituele atmosfeer en dat zij er een letterlijk ‘un-heimisch’ gevoel bij krijgen.

En dat zal helemaal gaan gelden wanneer we de poorten wijder open gaan zetten voor dergelijk repertoire en alle genres als evenwaardig gaan beschouwen. In dat geval moet gerekend worden met grote consequenties voor de liturgie. Ik heb het al meermalen geroepen, maar het blijft een centraal punt en daarom schrijf ik het nog maar eens op: liederen en liedgenres vertegenwoordigen altijd een bepaalde spiritualiteit. Zij werken eraan mee om een bepaald type religiositeit present te stellen. En dus is het altijd ook de vraag of, en in welke mate je die spiritualiteit en de daarbij behorende theologie in een gereformeerde kerkdienst wenst en past. Bij de keuze van liturgisch te gebruiken liederen spelen altijd ook andere dan puur kerkmuzikale aspecten een rol. Het reikt echt verder dan ‘smaak’ en onschuldige ‘culturele verscheidenheid’.

Vanuit een ander gezichtspunt bekeken: wanneer de kerken zonder problemen evangelicaal liedrepertoire importeren, is dat een symptoom dat er – neutraal geformuleerd - op het gebied van kerk en theologie zaken in beweging en aan het verschuiven zijn. Met andere woorden: laten we onszelf niet voor de gek houden door te doen dat we alleen wat andere liedgenres gaan gebruiken in de kerk, maar dat er voor de rest niets verandert.

■ Vervolg

Ik beseft dat de hierboven geformuleerde kanttekeningen niet in verhouding staan tot het gering aantal liederen die naar mijn oordeel niet in de bundel *Negentig Gezangen* opgenomen hadden moeten worden. Nogmaals, ik ben blij met de zeer vele goede en bruikbare liederen uit de bundel. Ook kan men zich zelfs bij de goede liederen afvragen in hoeverre het allemaal ‘blijvertjes’ zullen zijn. Maar zolang het gaat om liederen die op de lijst zijn gezet (en dat is zo met de *Negentig Gezangen*), dan is er niet zoveel aan de hand.

Dat ik n.a.v. het verschijnen van de *Negentig Gezangen* ondanks mijn waardering toch vooral mijn bedenkingen wat uitgebreider verwoord, heeft ook te maken met het feit dat ons dadelijk een nieuwe lading liederen te wachten staat. Naar ik hoop kan dit artikel een kleine bijdrage leveren aan een algemene bezinning op de vraag of de ingeslagen koers op alle punten wel zo goed is.

Ik bewonder het enthousiasme van mensen over het huidige gezangentraject, over de variëteit van de liederen, over de bijdrage van vrijgemaakte tekstdichters en –componisten etcetera. Maar hier schuilt m.i. het gevaar dat enthousiasme geen ruimte meer laat voor legitieme vragen over de koers die gevolgd wordt en over de gezangen die vrijgegeven worden.

Dus wat mij betreft: laten we allereerst veel zingen met elkaar, thuis en in de kerk. Maar laten we vervolgens ook de lastige vraagstukken onder ogen zien en proberen daarin een weg te vinden die voor alles recht doet aan Hem die bezongen moet worden en dan ook aan de opbouw van de gemeente.

© dr. Jan Smelik, Zuidhorn.

Gepubliceerd in:

Eredienst (Informatieblad voor liturgie en kerkmuziek), december 2003, pag. 1-9.

Uitgave: Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten (VGK).